

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา THE DIGITAL LEADERSHIP OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม*, พระครูสุภัทรศีลโสภณ, สำราญ, ศรีคำมูล, คมสร สิ้นทร และ สิริมงคล ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย และ โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

PhramahaPaijit Uttamadhammo*, Phrakhrusuphattharasilasophon, Samran Srikammul,

Khomson Sinthon and Sirimongkhon Srimanta

Mahamakut Buddhist University MahavajiralongkornRajavidyalaya Campus,

Mahamakut Buddhist University MahavajiralongkornRajavidyalaya Campus,

Mahamakut Buddhist University MahavajiralongkornRajavidyalaya Campus,

Mahavajiralongkorn Buddhist College and Mahavajiralongkorn Buddhist College

*Corresponding Author E-mail : paijitsakong@gmail.com

(วันที่รับบทความ : ธันวาคม 15, 2566 ; วันที่แก้ไขบทความ : มกราคม 8, 2567 ; วันที่ตอบรับบทความ : มกราคม 11, 2567)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารวิชาการ บทความ ตำรา และวารสารวิชาการต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อพฤติกรรมในการใช้ชีวิต รวมถึงการเรียนรู้โลกแห่งการเรียนรู้ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จากการที่มีระบบอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งระบบเครือข่ายความรู้ออนไลน์มีการขับเคลื่อนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งผู้บริหารต้องมีความสามารถนำพาองค์กรให้มีความทันสมัยและก้าวทันต่อสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ผู้บริหารนั้นต้องเรียนรู้ และทราบวิธีที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในองค์กรของตนเอง ให้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งจากภายนอกและภายใน อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคือโอกาสที่เกิดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรก่อเกิดประโยชน์สูงสุดและพัฒนาองค์กรต่อไปได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรม การเรียนรู้แบบดิจิทัล การปฏิบัติที่เลิศอย่างมืออาชีพ การปรับปรุงอย่างมีระบบ และการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล รวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เพื่อการพัฒนาองค์กรไปในทิศทางที่ดี นอกจากนี้เทคโนโลยียังมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในระบบการศึกษา เรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้ที่จะช่วยให้การศึกษามีการพัฒนาและเติบโตไปในวงกว้าง ซึ่งมีข้อดีก็คือเป็นการลดความเหลื่อมล้ำโอกาสทางการศึกษาได้เป็นอย่างมาก โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี เพื่อมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรความรู้และสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้นำต้องมีองค์ประกอบในยุคดิจิทัลทั้ง 10 ประการ คือ 1) การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี 3) การมีจริยธรรม ในการใช้เทคโนโลยี 4) ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล 5) การสร้างแบรนด์ (ตราสินค้า) 6) การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 7) การพัฒนาวิชาชีพ 8) การสำรวจ และการคัดเลือก ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย 9) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของ ข้อมูลทางดิจิทัล และ 10) การวัดและประเมินผล เพื่อให้มีการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to study the digital leadership of educational administrators in the digital era by examining academic documents, articles, textbooks, and academic journals. The study reveals that rapid changes in the digital era significantly impact behavior in life and learning. The

world of learning has swiftly changed by internet systems, and the development of digital technology which online knowledge networks have been visibly propelled. Educational administrators must possess the ability to lead organizations to be contemporary and responsive to the current global landscape. They need to learn how to effectively initiate changes in the education system within their organizations, ensuring efficiency from both external and internal perspectives. Moreover, change presents new opportunities for organizational management, aiming for maximum benefits and sustainable development. Educational leaders must be knowledgeable in various aspects, including having a vision, creating a digital learning culture, professional excellence, systematic improvement, and being responsible citizens in the digital age, as well as creating inspiration, wisdom motivation and individuality realization for organization development. Additionally, the article emphasizes the crucial role of technology in education, reducing educational disparities significantly. Educational leaders must be technology leaders, adapting technology for education to provide equal access to quality learning resources and learning media. The digital leader should possess ten components : 1) Technology networking, 2) Creating a new technology learning environment and innovation, 3) Ethical use of technology, 4) Digital Tool Proficiency, 5) Branding, 6) Inclusive planning from all sections, 7) Professional development, 8) Data exploration and selection of accurate and up-to-date information, 9) Compliance with digital data laws and security, and 10) Assessment and evaluation for continuous organizational development.

Keywords : Leadership, Educational Administrators, Digital Era

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระแสการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทุกภาคส่วนต้องปรับตัว เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตในการทำงาน การอุปโภคและบริโภค ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่แพร่กระจาย ทำให้ทั่วโลกต้องปรับตัว ทุกวันนี้ดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ทำให้สังคมเปลี่ยนรูปแบบในเชิงดิจิทัลมากขึ้น ทุกคนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้น และทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการส่งข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ องค์ความรู้ต่าง ๆ ในสังคม ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมากมหาศาล (Big Data) ได้อย่างรวดเร็วทุกที่ ทุกเวลา (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2558 อ้างใน รุจาภรณ์ ลักษณะดี, 2565 : 1) สถานการณ์การก้าวกระโดดของเทคโนโลยีที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้กลายเป็นมนุษย์ดิจิทัล (Digital Humanities) เน้นการทำการกิจกรรมหลักสำคัญ 4 ประการ คือ การสืบค้นด้วยดิจิทัล (Digital Inquiry) การเรียนรู้ด้วยดิจิทัล (Digital Learning) การเรียนรู้สื่อใหม่ (New Media Study) และการใช้สื่อใหม่ (New Media Practice) การพัฒนาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีโปรแกรมและการใช้ร่วมกับเครื่องคอมพิวเตอร์และสามารถอยู่กับคนได้ตลอดเวลาและประมวลข้อมูล และแสดงผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยในปัจจุบันร้อยละ 50 ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในประเทศแถบเอเชีย ในมิติทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีดิจิทัลยังทำให้สามารถดำเนินธุรกรรมทางการเงินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โลกมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นซึ่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลได้มีการผลักดันนโยบายการปรับเปลี่ยนประเทศให้ก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ที่เน้นขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมของประเทศให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นตัวละครสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งโดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำดิจิทัล” หมายถึง ทักษะที่ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีก็คือ ผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน การเป็นภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งประกอบไปด้วยมิติในด้านของมิติวิสัยทัศน์ ผู้นำต้องทำการยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย สู่การปฏิบัติที่บรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนในยุคดิจิทัลจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะ ทักษะ ประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา

เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทัน เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนให้มีทักษะจำเป็นสำหรับผู้บริหารในยุคดิจิทัล เช่น ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (Technology Leadership) ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) และพัฒนาความรู้ ประสบการณ์เหล่านี้ เป็นสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล การศึกษาในยุคดิจิทัลจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน ครู ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ทั้งประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2560 : 127)

นอกจากนี้การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถที่จะเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561 : 238) และมีภาวะผู้นำแบบดิจิทัล เป็นกระบวนการหรือความสามารถ หรือพฤติกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้อิทธิพล และอำนาจที่มีกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น และเต็มใจ โดยที่ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการนำกระบวนการทางดิจิทัลมาใช้อย่างเหมาะสมและนำทางพฤติกรรมของบุคคลไปสู่การบรรลุเป้าหมาย พร้อมทั้งจะผลักดันและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาและการทำงานภายในโรงเรียนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบท (กนกอร สมปราษฎ์, 2562 : 181)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิดภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร จำเป็นจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการเรื่องดิจิทัลเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้ทันต่อโลก ผู้บริหารจึงต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการทำงานด้วยระบบดิจิทัล ทั้งในเรื่องความคิด ความเป็นผู้นำและพฤติกรรม สามารถสร้างทีมให้มีการเปลี่ยนแปลงที่มองปัญหาแบบองค์รวม (Holistic View) ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ออกแบบสถานศึกษาเป็นรูปแบบดิจิทัล (Future Design) ปรับปรุงรูปแบบการบริหารบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านดิจิทัล ส่งเสริมและสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนา และการใช้ดิจิทัลในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่งจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ ทำให้บริบทของการจัดการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ ซึ่งเป็นวิถีใหม่ของโลก ปัจจุบันที่มีนวัตกรรมเกิดขึ้นมากมายที่เป็นโลกของดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ผู้นำที่ดีจะต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถนำองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่น เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายโดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ทั้งการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นและการมีปฏิสัมพันธ์โดยการถ่ายทอดแนวคิด เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่บรรลุผลสำเร็จ (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561 : 67) และนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำดิจิทัลเอาไว้ต่าง ๆ กันหลายทฤษฎีดังนี้

จิรพล สังข์โพธิ์ (2560 : 4) ได้กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำดิจิทัลไว้ว่า การเป็นภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบไปด้วยมิติในด้านของมิติวิสัยทัศน์ ผู้นำต้องทำการยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงในองค์กร มิติการสื่อสารที่สร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำในยุคดิจิทัลจะต้องทำการสื่อสารเพื่อให้บุคลากรเกิดการบรรลุวิสัยทัศน์ที่วางไว้ มิติการกระตุ้นทางปัญญา ผู้นำองค์กรในยุคดิจิทัลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา และเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรได้ร่วมกัน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ภาวะผู้นำในองค์กรยุคดิจิทัลต้องทำการเรียนรู้ มีการเปิดโอกาส มีการยอมรับและแสดงความคิดเห็น การเป็นผู้นำยุคดิจิทัล ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากทุกมิติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

วันชัย ราขวงศ์ (2562 : 27) ได้กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำดิจิทัลไว้ว่า พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงออกถึงการมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี กล่าวคือ มีการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยีและเผยแพร่วิสัยทัศน์นั้นอย่างกว้างขวาง วางแผน กำกับ การใช้สื่อเทคโนโลยีเชิงระบบให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ ส่งเสริมวัฒนธรรมความรับผิดชอบ และสนับสนุนนโยบายการพัฒนา นวัตกรรมด้วยเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมี

ประสิทธิภาพบนฐานการวิจัย สนับสนุน นโยบายการใช้เทคโนโลยีในทุกระดับและวางแผนกลยุทธ์ในการขอ
งบประมาณสนับสนุนจากท้องถิ่น ภาครัฐ และเอกชน มีการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

Flanagan, L., and Jacobsen, M. (2003 : 130) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่มีภารกิจต่อนักเรียน เป็นความแน่วแน่มั่นคงต่อการกิจในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนโดยมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีวิสัยทัศน์ ที่กำหนดให้มีการใช้เทคโนโลยีสำหรับการศึกษา

Kerdtip (2006 : 34) ได้ให้ความหมายว่า เป็นลักษณะของบุคคลที่สามารถใช้เทคโนโลยีเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และรู้จักนำความรู้เหล่านั้นไปบูรณาการกับการจัดการศึกษาให้เป็นหนึ่งเดียวอย่างมีความหมาย

Bawden (2001 : 218) ให้ความหมายภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการอ่านและประมวลรายการสารสนเทศในรูปแบบของไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) หรือ มัลติมีเดีย (Multimedia) ที่สามารถนำไปใช้งานได้

สรุปความหมายที่กล่าวมาข้างต้นคำว่า “ภาวะผู้นำดิจิทัล” หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการดำเนินงานด้านเทคโนโลยี การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานสนับสนุน บุคลากรในการเชื่อมโยงการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงาน และการเรียนการสอน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาองค์กร

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร

การบริหารบุคลากรในยุคดิจิทัล การเปลี่ยนองค์กรให้สามารถรองรับ การทดสอบ ทดลอง ได้มากขึ้น องค์กรจำเป็นต้องต้องปรับวัฒนธรรมและวิธีการบริหาร หมายความว่า กระบวนการหลาย ๆ อย่างที่องค์กรทำประหยัค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา องค์กรก็ต้องกลับมาพิจารณาอีกรอบว่ากระบวนการเหล่านี้ มีความเหมาะสมหรือเปล่า แปลว่าองค์กรต้องสนับสนุนให้พนักงานกล้าที่จะทำอะไรที่แตกต่าง กล้าที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ทุกส่วนขององค์กร สามารถถูกทดสอบทดลองได้ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เทคโนโลยี และ “คนรุ่นใหม่” เป็นสองสิ่งที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกันมากขึ้น หลายองค์กรผลักดันให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้วยการจ้างคนรุ่นใหม่มากขึ้น แต่องค์กรที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงก็คือองค์กรที่พนักงานทุกคน ทุกรุ่น ทุกแผนก และทุกอายุสามารถปรับเปลี่ยนไปด้วยกัน (ณัฐธินา พรปทุมชัยกิจ, 2564)

ดังนั้น ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล หมายถึง ทักษะและกรอบความคิดที่จะเอื้ออำนวยให้บุคคลหรือองค์กรนำพาสมาชิกในองค์กรให้สามารถอยู่รอดในยุคดิจิทัลได้ ตัวอย่างของทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ไม่มีใครสามารถคาดเดาได้ว่าเทคโนโลยีไหน จะมาแทนเทคโนโลยีปัจจุบัน กระบวนการที่หลายองค์กรคิดว่าเป็น “ของตาย” กลักลับกลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้องค์กรล้มเหลวแทน เพราะฉะนั้นสิ่งที่องค์กรต้องทำให้ได้ก็คือ การปรับตัวให้เหมาะกับยุคดิจิทัล ความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลและภาวะผู้นำทั่วไป ผู้นำในยุคดิจิทัลจำเป็นที่จะต้องเข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการปรับองค์กรให้สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และทำให้องค์กรพร้อมที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา หมายความว่าองค์กรต้องมีความคล่องแคล่วมากขึ้น และผู้นำต้องพร้อมที่จะลงมือเปลี่ยนองค์กรด้วยตัวเอง ผู้นำที่จะบริหารความเปลี่ยนแปลงได้ดี ก็คือ ผู้นำที่สามารถเข้าใจและพร้อมที่จะลงมือทำเองด้วย ในยุคสมัยก่อนผู้นำหลายคนอาจจะสามารถกระจายงานส่วนที่ไม่จำเป็น หรือสามารถทำซ้ำให้กับพนักงานได้ อย่างไรก็ตามทิศทางการยุคดิจิทัล เป็นสิ่งที่ต้องถูกพิจารณาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กมลทิพย์ อินเครือแก้ว, 2564)

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นการบริหาร การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และการบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษาไปพร้อมกันท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงรวมทั้งมีการนิเทศ ติดตาม ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายที่ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา ประเด็นสำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ใน สถานศึกษายุคดิจิทัล และการทำงานอย่างเป็นเครือข่าย ส่วนการบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษา ได้แก่ การยอมรับเทคโนโลยีนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะในการเชื่อมโยงความคิด และความรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มคนที่เกิดในยุคดิจิทัล ในขณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาสู่ยุคดิจิทัลให้ บรรลุเป้าหมายสำคัญของการศึกษา คือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ประสบความสำเร็จในการทำงานส่งผลต่อการ

พัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสามารถแข่งขันกับนานาประเทศ โดยรักษาเอกลักษณ์ศิลปะ วัฒนธรรม รวมทั้ง คุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล (สงบ อินทรมณี, 2562 : 353)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหาร หมายถึง การเป็นผู้นำที่จะต้องเข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการปรับองค์กรให้สามารถทันต่อยุคที่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมีความก้าวหน้า และเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการติดต่อสื่อสาร การศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ และพร้อมที่จะลงมือเปลี่ยนแปลงองค์กรด้วยตัวเอง

องค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร

องค์ประกอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล องค์ประกอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล จากการพิจารณาลักษณะของผู้นำที่จะต้องเข้าไปสัมพันธ์กับยุคสมัย ดังมีกรเสนองค์ประกอบไว้ ดังนี้ องค์ประกอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลมี 10 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี 3) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 4) ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล 5) การสร้างแบรนด์ (ตราสินค้า) 6) การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน 7) การพัฒนาวิชาชีพ 8) การสำรวจ และการคัดเลือก ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย 9) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของข้อมูลทางดิจิทัล และ 10) การวัดและประเมินผล (อุรดา สุธมี และคณะ, 2558 : บทคัดย่อ, จิราภรณ์ ปกรณ์ และคณะ, 2565 : 401)

ประเด็นแรก ในการสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่

ประเด็นที่สอง การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี สังคมสารสนเทศเป็นสังคมแห่งความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูงในวิถีชีวิตของสังคมใหม่ สถานศึกษาจึงต้องจัดเตรียมผู้เรียนที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะที่จำเป็นที่ต้องส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษายุคใหม่ ได้แก่ การคิดอย่างใคร่ครวญ (Reflection) การแสวงหาความรู้ (Inquiry) การใช้เทคโนโลยี (Technology-Use) การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Knowledge Construction) เป็นต้น

ประเด็นที่สาม การมีจริยธรรม ในการใช้เทคโนโลยี จริยธรรม (Ethics) หมายถึง แนวทางของการประพฤติที่ดี เป็นความประพฤติหรือกิจวัตรที่ควรปฏิบัติ ที่บุคคลใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพิจารณาคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศแบ่งเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ความเป็นส่วนตัว (Information Privacy) 2) ความถูกต้อง (Information Accuracy) 3) ความเป็นเจ้าของ (Information Property) 4) การเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility)

ประเด็นที่สี่ ความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล ความเข้าใจและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี จัดเป็นทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลที่จำเป็นต่อการนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถงานดิจิทัลในด้านอื่น ๆ เป็นทักษะสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงาน สื่อสาร และทำงานร่วมกับคนอื่น

ประเด็นที่ห้า การสร้างแบรนด์ (ตราสินค้า) ให้คิดว่าการสร้างแบรนด์เป็นวิธีการแนะนำแบรนด์ของคุณให้กลุ่มเป้าหมายรู้จัก หมายถึง การพบปะกับกลุ่มเป้าหมายของคุณในที่ที่พวกเขาอยู่ในวงกว้าง ผ่านชุดช่องทางการส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ประเด็นที่หก การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน หมายถึง การที่บุคคลผู้บริหารใช้การจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงสุด ร่วมตัดสินใจตลอดจนการประเมินผลให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน อันจะนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร

ประเด็นที่เจ็ด การพัฒนาวิชาชีพ หมายถึง กระบวนการพัฒนาสมรรถนะและวิชาชีพต่าง ๆ โดยมีแผนการพัฒนาตนเอง และดำเนินการพัฒนาตนเองตามแผนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานความต้องการจำเป็น องค์ความรู้ใหม่ นโยบาย แผนกลยุทธ์ของหน่วยงานการศึกษาหรือส่วนราชการต้นสังกัด

ประเด็นที่แปด การสำรวจ และการคัดเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย อีเมล บล็อก และโปรแกรมสนทนา มีทั้งข้อมูลเชื่อถือได้และข้อมูลที่หลอกลวง ผู้รับข้อมูลต้องรู้จักใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ตรวจสอบ ประเมินความถูกต้องของข้อมูล โดยพิจารณาได้จากผู้เผยแพร่ วันที่เผยแพร่ และการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

ประเด็นที่เก้า การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของข้อมูลทางดิจิทัล เมื่อมีผู้อยู่ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม วิถีปฏิบัติต่อกันในสังคมจึงมีความสำคัญ จึงจำเป็นต้องออกกฎหมายมาควบคุม และดูแลความสงบสุข ลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย สังคมไซเบอร์เป็นสังคมเกิดใหม่ จากการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวก เมื่อมีผู้ใช้ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม จึงต้องมีการออกกฎหมายมาเป็นหลักปฏิบัติให้สังคมวิถีใหม่ในโลกไซเบอร์ยอมรับการดำเนินการ

ประเด็นที่สิบ การวัดและประเมินผล การวัดผล หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการในการกำหนดตัวเลขให้กับคุณลักษณะต่าง ๆ ของคน สัตว์ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีกฎเกณฑ์ คือ จะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอน เป็นระเบียบแบบแผน โดยมีเครื่องมือช่วยวัด ซึ่งจะทำให้ตัวเลขใช้แทนลักษณะของสิ่งที่เราต้องการ การประเมินผล หมายถึง การนำเอาผลจากการวัดหลาย ๆ ครั้งมาสรุป ตีราคา คุณภาพของผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์ว่า สูง ต่ำ ดี เลวอย่างไร

สรุปเป็นโครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารได้ดังนี้

ภาพที่ 1 โครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร

(อรุณา สุนทร และคณะ, 2558 : บทคัดย่อ)

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารนั้น เป็นการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี ซึ่งมีความสำคัญในระดับการบริหารเป็นอย่างมาก การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ในด้านความเป็นส่วนตัว (Information Privacy) ด้านความถูกต้อง (Information Accuracy) ด้านความเป็นเจ้าของ (Information Property) และด้านการเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility) เพื่อเป็นการป้องกันการเข้าไปดำเนินการต่าง ๆ กับข้อมูลของผู้ใช้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นการรักษาความลับของข้อมูล ตัวอย่างสิทธิในการใช้งานระบบ ยังมีความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล การสร้างแบรนด์ การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และการพัฒนาวิชาชีพ

นอกจากนี้ยังมีการสำรวจ และการคัดเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย ต้องมีการประเมินความน่าเชื่อถือและความทันสมัยของสารสนเทศ ในด้านการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศ ด้านประเมินความน่าเชื่อถือของ

ทรัพยากรสารสนเทศ ด้านประเมินความน่าเชื่อถือของผู้เขียน ผู้จัดทำ สำนักพิมพ์ และด้านการประเมินความทันสมัยของสารสนเทศ รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎความปลอดภัยของข้อมูลทางดิจิทัล และการวัดและประเมินผลอันเป็นกระบวนการที่มีการวินิจฉัยตัดสิน สรุปคุณค่าที่ได้จากการวัดผลอย่างมีกฎเกณฑ์ และมีคุณธรรม เพื่อพิจารณาตัดสินใจว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรืออ่อน ได้หรือตก เป็นต้น

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษายุคดิจิทัล คือ การมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมหรือสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม (Innovative School) ดังจะกล่าวถึงในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การใส่ใจหรือการเอาใจใส่ (Paying Attention) คือ ความสามารถในการรับรู้รายละเอียด อย่างถี่ถ้วนและการตั้งสมมติฐานอย่างแม่นยำด้วยการเกาะติดสถานการณ์ต่าง ๆ จนสังเกตเห็นความเป็นไปที่ผิดปกติ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งด้วยสายตาที่เฉียบคม การพิจารณาในมุมมองที่แตกต่างและใช้ข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง ซึ่งจะทำให้เห็นมุมมองใหม่ ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

2. การเห็นคุณค่าของคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personalizing) การให้ความสำคัญกับคุณค่า และทำความเข้าใจประสบการณ์ของแต่ละบุคคลทั้งที่เป็นทีมงานและลูกค้าหรือผู้มารับบริการ ซึ่งก็คือ ความสามารถในการพิจารณาเห็นคุณค่าความสามารถหรือความเก่งของแต่ละบุคคล และดึงเอาความสามารถเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. การจินตนาการ (Imagine) คือ ความสามารถในการคิดให้เป็นรูปธรรมหรือคิดเป็นภาพ โดยการแสดงข้อมูลด้วยภาพเรื่องราวความประทับใจ และคำอุปมาอุปไมยให้เข้าใจได้ง่าย การคิดในลักษณะนี้ เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการอธิบายถึงสถานการณ์รวบรวมความคิด และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้จินตนาการในการตอบคำถาม “จะเป็นอย่างไรถ้า...” จะนำไปสู่ภาพที่ไม่ธรรมดา และความเป็นไปได้

4. การเล่นอย่างจริงจัง (Serious Play) ในการพัฒนานวัตกรรมต้องการแนวคิดที่แหกกฎ ลดหย่อนกฎหรือเงื่อนไขบางข้อ หรือแม้กระทั่งดัดแปลงเพื่อให้การเกิดและการดำเนินการที่แตกต่าง และสร้างด้วยความสนุกสนาน ผ่านหาทางที่ไม่เป็นไปตามแบบแผน ทั้งจากการสำรวจอย่างอิสระ การผสมผสาน การทดลองความตกลงคนอง และทำงานให้เหมือนเล่น แต่ผลที่ได้เป็นประโยชน์ที่จริงจัง

5. การร่วมมือในการสืบค้น (Collaborative Inquiry) นวัตกรรมส่วนมากไม่ได้สร้างโดยอัจฉริยะ ผู้โดดเดี่ยว ความเข้าใจได้มาจากแบ่งปันความคิดที่กว้างขวาง โดยไม่มีอคติ ความร่วมมือ ด้านการสืบค้น คือ กระบวนการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน การสนทนา อภิปรายกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพนั้น อาจจะทำให้ได้มโนภาพหรือจินตนาภาพที่หลากหลายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าอาจจะเกิดความยุ่งยาก วุ่นวาย หรือซับซ้อนมากขึ้นก็ตาม แต่จะเป็นสิ่งที่สร้างโอกาสให้เกิดขึ้นได้อย่างมากมายจากการทำงานร่วมกัน

6. การปั้นแต่ง (Crafting) ความสามารถในการรับมือกับความคิดที่ขัดแย้งในใจ ในขณะที่ต้องปฏิบัติการเพื่อให้เกิดนวัตกรรม เป็นการคิดและการพิจารณาภาพรวม รวมถึงความคิดเห็นแย้ง เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้กับทางเลือกอื่น สำหรับความแตกต่างระหว่างการคิดวิเคราะห์แบบดั้งเดิมและการคิดปั้นแต่งคือ การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดโดยแยกปัญหาเป็นส่วน ๆ ทั้งข้อเท็จจริงและสมมติฐาน แต่การคิดปั้นแต่งเป็นการสังเคราะห์การบูรณาการ พิจารณาความเป็นไปได้และการตัดทอนอย่างมีเหตุผล

จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาทักษะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล เพื่อการบริหารจัดการในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมองใส่ใจ มองเห็นคุณค่าของผู้ปฏิบัติ หรือผู้ได้บังคับบัญชา จะทำให้การทำงานมีบรรยากาศเชิงบวก สามารถดึงความสามารถของแต่ละบุคคลออกมา ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กร รวมถึงการสร้างแนวคิดที่เป็นรูปธรรม ที่สามารถดำเนินให้เกิดขึ้นได้จริง การบริหารที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป มีการยืดหยุ่น และสร้างความสนุกสนานในการ ทำงานถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ดังคำพูดที่ว่า “คนสำราญ งานสำเร็จ” การยอมรับฟังความคิดเห็นจากการอภิปราย โดยปราศจากอคติ ถือว่าเป็นการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ เพื่อหาข้อสรุปที่ได้จากการมีส่วนร่วมของทุกคน ทำให้ทุกคนมี เป้าหมายความสำเร็จที่เหมือนกัน (กะรัต ทองใสพร และคณะ, 2566 : 265-266)

โดยสรุปเป็นโครงสร้างทักษะภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารได้ดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างทักษะภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร
(กะรัต ทองใสพร และคณะ, 2566 : 265-266)

สรุปได้ว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นด้านการใส่ใจหรือการเอาใจใส่ (Paying Attention) คือ ความสามารถในการรับรู้รายละเอียดอย่างถี่ถ้วน และการตั้งสมมติฐานอย่างแม่นยำด้วยการเกาะติดสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการเห็นคุณค่าของคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personalizing) การให้ความสำคัญกับคุณค่า และทำความเข้าใจประสบการณ์ของแต่ละบุคคลทั้งที่เป็นทีมงานและลูกค้าหรือผู้มารับบริการ ด้านการจินตนาการ (Imagine) คือ ความสามารถในการคิดให้เป็นรูปธรรมหรือคิดเป็นภาพ โดยการแสดงข้อมูลด้วยภาพ เรื่องราวความประทับใจ และคำอุปมาอุปไมยให้เข้าใจได้ง่าย ด้านการเล่นอย่างจริงจัง (Serious Play) ในการพัฒนานวัตกรรมต้องการแนวคิดที่แหกกฎ ลดหย่อนกฎหรือเงื่อนไขบางข้อ หรือแม้กระทั่งดัดแปลงเพื่อให้เกิดและการดำเนินการที่แตกต่าง ด้านการร่วมมือในการสืบค้น (Collaborative Inquiry) นวัตกรรมส่วนมากไม่ได้สร้างโดยอัจฉริยะ ผู้โดดเดี่ยว ความเข้าใจได้มาจากแบ่งปันความคิดที่กว้างขวางโดยไม่มีอคติ ด้านการปั้นแต่ง (Crafting) ความสามารถในการรับมือกับความคิดที่ขัดแย้งในใจ ในขณะที่ต้องปฏิบัติการเพื่อให้เกิดนวัตกรรม เป็นการคิดและการพิจารณาภาพรวม

ผู้บริหารกับการประยุกต์การศึกษาในยุคดิจิทัล

ผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมการประยุกต์การศึกษาในยุคดิจิทัล สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้สอน เพื่อให้ผู้สอนปรับเปลี่ยนแนวคิด และเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล และปรับวิธีการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน โดยมีการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการบ่อย ๆ ให้กับบุคลากรเพื่อเพิ่มศักยภาพ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนที่เกิดมาในยุคที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลาย (Digital Native) เนื่องจากผู้เรียนยุคนี้จะมีความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศในระบบอินเทอร์เน็ต ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Digital Integrate) ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น จะต้องมึลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะเรียนรู้การจัดการและใช้เทคโนโลยี 2) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมั่นใจว่า

อาจารย์ผู้สอนและบุคลากรเป็นบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมีวิสัยทัศน์ด้านบทบาทการนำเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมีวิสัยทัศน์ด้านวิชาการและการบริหาร การใช้เทคโนโลยีโดยการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561)

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อการใช้ ICT ให้เหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าแท้จริง ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ด้าน ICT ของสถานศึกษาให้ชัดเจนว่าต้องการไปในทิศทางใด และจะนำมาใช้กับการบริหารสถานศึกษาในเรื่องใดบ้าง การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีสามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้อย่างได้เหมาะสม ส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจอาจารย์ผู้สอน บุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยี จัดให้มีระบบการกำกับติดตามและการให้คำปรึกษาบุคลากรทุกคน

Anderson and Dexter (2005 : 49-82) กล่าวว่า การบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ สามารถนำการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยการแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดวิสัยทัศน์ 2) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบยุคดิจิทัล (Digital Age Learning Culture) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีให้เป็นปกติ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกดิจิทัลในองค์กร 3) การปฏิบัติที่เลิศอย่างมืออาชีพ (Excellence In Professional Practice) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ นวัตกรรมอย่างมืออาชีพให้กับผู้เรียน 4) การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (Systematic Improvement) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมความเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล และการบริหารจัดการคุณภาพอย่างต่อเนื่องในองค์กร โดยการใช้แหล่งข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล (Digital Citizenship) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมให้เกิดความ ตระหนักในประเด็นทางสังคม จริยธรรม และ กฎหมาย

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ต้องมีภาวะผู้นำด้วยองค์ประกอบดังนี้ คือ 1) ควรจะเรียนรู้การจัดการและใช้เทคโนโลยี 2) มั่นใจว่าอาจารย์ผู้สอนและบุคลากรเป็นบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้ 3) มีวิสัยทัศน์ด้านบทบาทการนำเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา 4) มีการวัด และประเมินบทบาทการเป็นนักวิชาการและการบริหาร การใช้เทคโนโลยีโดยการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องจัดการเรียนรู้แบบการบูรณาการในด้านต่าง ๆ เช่นการมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบยุคดิจิทัล (Digital Age Learning Culture) การปฏิบัติที่เลิศอย่างมืออาชีพ (Excellence In Professional Practice) การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (Systematic Improvement) การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล (Digital Citizenship)

บทสรุป

การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษา เพื่อให้ก้าวทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผลลัพธ์ที่ได้คือผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ มีความรอบรู้สิ่งรอบตัวที่พร้อมเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกอนาคต ดังนั้น ผู้นำสถานศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้รับมือและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งการเป็นผู้นำการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแสดงออกถึงการดำเนินงานด้านเทคโนโลยี การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงาน สนับสนุน บุคลากรในการเชื่อมโยง การใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงาน และการเรียนการสอน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาองค์กร เพราะผู้นำนั้นต้องมีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงองค์กรโดยการรับรองการให้สามารถทันต่อยุคที่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมีความก้าวหน้า และเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการติดต่อสื่อสาร การศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ และพร้อมที่จะลงมือเปลี่ยนองค์กรด้วยตัวเอง ซึ่งจำเป็นต้องมีโครงสร้างและองค์ประกอบของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการพัฒนาความ

ทันสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมใหม่เพื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยี การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ในด้านความเป็นส่วนตัว (Information Privacy) ด้านความถูกต้อง (Information Accuracy) ด้านความเป็นเจ้าของ (Information Property) และด้านการเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility) การสร้างแบรนด์ การวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และการพัฒนาวิชาชีพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษายุคดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นด้านการเห็นคุณค่าของคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personalizing) การให้ความสำคัญกับคุณค่า และทำความเข้าใจประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ด้านการจินตนาการ (Imagine) ด้านการเล่นอย่างจริงจัง (Serious Play) ด้านการร่วมมือในการสืบค้น (Collaborative Inquiry) ด้านการปั้นแต่ง (Crafting) และยังต้องมีภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้การจัดการและใช้เทคโนโลยี ด้านความมั่นใจว่าอาจารย์ผู้สอนและบุคลากรเป็นบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์ด้านบทบาทการนำเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา และด้านการวัด และประเมินบทบาทการเป็นนักวิชาการและการบริหารการใช้เทคโนโลยีโดยการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องจัดการเรียนรู้แบบการบูรณาการในด้านต่าง ๆ เช่นการมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบยุคดิจิทัล (Digital Age Learning Culture) การปฏิบัติที่เลิศอย่างมืออาชีพ (Excellence in Professional Practice) การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (Systematic Improvement) การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล (Digital Citizenship)

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2562). ภาวะผู้นำกับคุณภาพการศึกษา. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กมลทิพย์ อินแก้วเครือ. (2564). ความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับภาวะผู้นำทั่วไป. [Online]. Available : <https://thaiwinner.com/digital-leadership/>. [2564, พฤศจิกายน 21].
- กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร.
- กะรัต ทองใสพร และคณะ. (2566) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 6 (2), 261-270.
- จิณณวัตร ปะโคทัง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซต.
- จิรพล สังข์โพธิ์. (2560). ภาวะผู้นำในการบริหารยุคดิจิทัล : องค์การไอทีและองค์การที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราภรณ์ ปกรณ์ และคณะ. (2565). รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16 (48), 396-410.
- ณัฐธินา พรพุ่มชัยกิจ (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.
- วันชัย ราชวงศ์. (2562). ภาวะผู้นำสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 1 (4), 25-32.
- สงบ อินทรมณี. (2562). การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 16 (1), 353-360.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- _____. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุดา สดุมิ และคณะ. (2558) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา เฉพาะความพิการ. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 11 (2), 7-16.

- Anderson, R. E., and Dexter, S. L. (2005). School technology leadership: An empirical investigation of prevalence and effect. **Educational Administration Quarterly**, 41 (1) 49-82.
- Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: a review of concepts. **Journal of Documentation**, 57 (2), 218-259.
- Flanagan, L., and Jacobsen, M. (2003). Technology Leadership for Twenty-First Century Principal. **Journal of Educational Administration**, 41, 124-142.
- Kerdtip, C. (2006). **Development model of education technology leadership for school administrators under the office of basic education commission In southern Thailand**. Doctoral Dissertation, Songkla University.